

Norovirusenteritt

Norovirus forårsaker smittsom gastroenteritt og er årsaken til hyppige epidemier kjent fra tidligere som "omgangssyke". Norovirus tilhører familien *Caliciviridae*, og kan inndeles i tre genogrupper (GI, GII og GIV) som igjen kan inndeles i flere genotyper. Viruset er antatt å være den vanligste årsak til ikke-bakteriell gastroenteritt i industrialiserte land. Virusgruppen har tidligere vært kjent under mange navn, bl.a. Norwalk-liknende virus, calicivirus og "små runde strukturerte virus" (SRSV). En annen betegnelse på norovirus-enteritt er "winter vomiting disease". Viruset ble første gang påvist i 1972. Mennesket er eneste reservoar for viruset.

Sykdommen opptrer vanligvis som utbrudd, ofte i omgivelser der folk er i nær kontakt med hverandre, som helseinstitusjoner, barnehager, cruiseskip, militærforlegninger og hoteller. Utbrudd forekommer hyppigst om vinteren. Alle aldersgrupper kan bli rammet og sekundærtinfeller er vanlig. Utbrudd som omfatter store deler av befolkningen i et område kan forekomme ved fekal forurensning av drikkevann, og virus kan også gi utbrudd via kontaminert mat (storhusholdninger). Norovirus er en av de vanligste registrerte årsaker til vannbårne utbrudd i Norge i de senere år.

Smittemåte og smitteførende periode

Norovirus er svært smittomt og så lite som 10-100 viruspartikler er tilstrekkelig til å forårsake sykdom. Viruset smitter primært gjennom fekal-oral smitte, enten ved direkte person-til-personsmitte eller via fekalt forurensete matvarer eller vann. Det kan og smitte fra person til person ved nærdråpesmitte ved oppkast hvor det dannes aerosoler. Nærdråpe- og kontaktsmitte er trolig den vanligste smittemåten ved utbrudd i institusjoner og i husstander. Det kan også smitte indirekte via forurensete omgivelser. Viruset kan overleve i lang tid på overflater som for eksempel dørhåndtak. De syke er mest smittomme mens de har oppkast og diaré, men er også smittomme i en kort periode før symptomstart og et par dager etter tilfriskning. Det er uklart hvor lenge immunitet etter gjennomgått infeksjon varer.

Inkubasjonstid

12 - 48 timer.

Symptomer og forløp

Kort forløp med uvelfølelse, kvalme, brekninger, magesmerter, muskelverk, diaré og feber. Varer vanligvis kun 1-2 døgn.

Diagnostikk

Agenspåvisning i avføring ved bruk av nukleinsyreamplifiseringsmetode eller EIA test. Genotyping ved sekvensering av amplifiseringsprodukt.

Avføringsprøve bør tas innen tre døgn etter sykdomsstart. Prøven oppbevares og sendes laboratoriet på steril prøvebeholder uten tilsetning av virustransportmedium. Prøven bør helst oppbevares og sendes i nedkjølt tilstand. Prøver kan også tas fra oppkast. De samme rutiner og krav til mengde som for avføringsprøve gjelder for prøve fra oppkast. Avføringsprøve er å foretrekke, siden norovirus lettere isoleres fra avføring. Ved mistanke om utbrudd bør det tas prøver fra 4-5 ulike personer. Nukleinsyreamplifiseringstest utføres per 2008 ved Haukeland universitetssykehus, St. Olavs Hospital, Sykehuset i Vestfold Tønsberg og Ullevål universitetssykehus. Norges veterinærhøgskole utfører undersøkelser for å påvise norovirus i vann.

Forekomst i Norge

Høy insidens i perioder, spesielt i vinterhalvåret, men forholdsvis få laboratoriebekreftede tilfeller. Ofte utbrudd på helseinstitusjoner.

Behandling

Ingen spesifikk behandling.

Forebyggende tiltak

God hånd- og kjøkkenhygiene. Det finnes ingen vaksine. Unngå ikke-desinfisert drikkevann.

Kontroll og oppfølging

Personer som har fått påvist norovirus eller hvor det mistenkes norovirus og som arbeider;

- i næringsmiddelindustri (inkl. serveringssteder) med direkte eller indirekte kontakt med næringsmidler som skal spises rå eller uten ytterligere oppvarming
- som helsepersonell med direkte kontakt (inkl. servering av mat) med pasienter som er særlig utsatt for infeksjonssykdommer eller for hvem infeksjoner vil kunne ha særlig alvorlige konsekvenser f.eks. premature barn, pasienter ved intensivavdeling o.l.

skal ikke utføre sitt ordinære arbeid mens de har symptomer og før 48 timer etter symptomfrihet. Kontrollprøve anses ikke nødvendig. Personer utenom disse yrkene kan vende tilbake til arbeidet ved symptomfrihet. Kontrollprøve anses ikke nødvendig.

Barn i førskolealder som er i institusjoner (inkl. barnehager) bør holdes hjemme fra institusjonen 48 timer etter symptomfrihet.

Tiltak ved enkelttilfelle eller utbrudd

Ved utbrudd i barnehage

Barn bør holdes hjemme 48 timer etter symptomfrihet. Intensivt håndvask og rengjøring av stullebord og leker.

Ved utbrudd i helseinstitusjoner

- Pasienter med akutt gastroenteritt bør isoleres med dråpesmitteregime i eget rom eller i kohort. Rommet bør ha eget bad/toalett.
- Personell med symptomer på gastroenteritt bør sendes hjem, og returnere først etter to dagers symptomfrihet.
- Håndvask etter kontakt med pasienter og berøring av mulig kontaminerte gjenstander må innskjerpes.
- I tillegg til smittefrakk og hansker bør munnbind benyttes fordi faren for aerosoldannelse er stor ved brekninger.
- Til daglig er det tilstrekkelig med vanlig rengjøring av isolasjonsrommet. Ved synlig søl av infeksiosst materiale foretas flekkdesinfeksjon. Ved opphør av isolering rengjøres rommet i henhold til gjeldende retningslinjer for kontaktsmitteisolering.

Meldings- og varslingsplikt

Ikke meldingspliktig til MSIS.

Varsling til kommunelege, Folkehelseinstituttet og andre instanser ved utbrudd, ved mistanke om overføring med næringsmidler.

Viktige brosjyrer

- Brosjyre: "Norovirus – mage-tarminfeksjoner i kommunale helseinstitusjoner" Folkehelseinstituttet 2003. Kan lastes ned fra www.fhi.no
- Brosjyre: "Norovirus – mage-tarminfeksjoner utenfor helseinstitusjoner" Folkehelseinstituttet 2003. Kan lastes ned fra www.fhi.no
- Smittevern 13: Oppklaring av utbrudd av næringsmiddelbårne sykdommer og zoonoser. Folkehelseinstituttet 2006. Kan bestilles som trykk eller lastes ned fra www.fhi.no

Latin: calix (kopp, beger). Norwalk - by i Ohio, USA.

Oppdatert 12.03.2008